Library and Information Science Research

https://Infosci.um.ac.ir Vol. 13, No 1, 2023 OPEN ACCESS
ISSN(Online): 2538-4112 ISSN(Print): 2251-6344 Research Article

Role of Health Literacy in Promoting the Ability to Detect Fake News on Covid-19: A Structural Equation Model

Vakil Ahmadi
Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. Email: v.ahmadi@razi.ac.ir.
Zohre Azizi
Ph.D. Student of Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Iran. (Corresponding Author). Email: z.azizi.1400@ut.ac.ir.

Recived: 2022-08-21	Revised: 2022-10-23	Accepted: 2023-06-07	Published: 2023-06-21

Citation: Ahmadi, V., & Azizi, Z. (2023). Role of Health Literacy in Promoting the Ability to Detect Fake News on Covid-19: A Structural Equation Model. Library and Information Science Research, *13*(1), 125-142. doi: 10.22067/infosci.2023.78314.1129

Abstract

Introduction: The ability to detect fake news of the Covid-19 disease is known as one of the most influential cases in dealing with fake news and health, which requires the knowledge and strategies of people to deal with the news of this dangerous disease, and there are factors involved in improving this ability. Health literacy can play a role in this field by creating the ability to access information, reading skills, understanding and understanding information, evaluating it, making decisions and using information correctly. Therefore, the purpose of the present study is to investigate the role of health literacy in improving the ability to recognize fake news of Covid-19 among the students of Razi University of Kermanshah.

Methodology: This research is of an applied type, which was carried out using a survey method with a descriptive-correlation approach. The statistical population of this research consists of students of Razi University (10570 people) and 371 people were selected as sample members by stratified random sampling method. In order to examine the health literacy status of students, the standard health literacy questionnaire (Montazeri, Tavousi, Rakhshani, Azin, Jahangiri, Ebadi et al., 2014) including 5 components (access, reading skills, comprehension, evaluation, decision-making, and application of health information) was used. In order to measure the recognition of fake news of Covid-19 from the questionnaire made by the researcher, the ability to recognize fake news of Covid-19 based on the 8 components of the IFLA statement (checking the source, reading the text of the news, checking the agreement of other sources on the topic, checking the supporting sources, checking the news before sharing it, checking the humor or seriousness of the news, avoiding personal prejudices and asking specialists) have been used in 2021. The validity of the tools was confirmed by consulting with experts and the reliability was also confirmed by Cronbach's alpha test, and descriptive (mean, standard deviation, maximum and minimum values) and inferential statistics (Pearson's correlation coefficient and structural equation modeling) were used to analyze the findings using SPSS and Amos software.

Results: The results of the research showed that the students' health literacy is higher than the average value (3.80) and the ability to recognize fake news of Covid-19 (3.26) was slightly higher than the average level. Also, the findings showed that there is a positive

relationship between the ability to detect fake news of Covid-19 and health literacy, and health literacy has an effect on the ability to detect fake news of Covid-19 with a path coefficient of 0.33. Also, health literacy with a path coefficient of 0.85 on the component of source review, with a path coefficient of 0.77 on the component of reading news text, with a path coefficient of 0.89 on the component of examining the agreement of other sources on the subject, with a path coefficient of 0.87 on the component. Investigating the sources of support with a path coefficient of 0.70 has an effect on the component of checking the news before sharing it, with a path coefficient of 0.59 on the component of evaluating the humor or seriousness of the news, and with a path coefficient of 0.73 on the component of avoiding personal prejudices. But it had no effect on the component of asking specialists.
Conclusion: Considering that there is a positive and effective relationship between health literacy and the ability to recognize fake news related to the disease of Covid-19, training and necessary measures should be taken to improve the health literacy of students in order to improve the skills of recognizing fake news of the disease. Also, in terms of the great importance of the problem of detecting fake news of the corona disease as a necessity that arose after the spread of fake news related to this disease, and especially its determining effect on the protection of people's health, it is necessary to pay more attention to the necessity of using It should be paid. Obviously, in this regard, governments can help the peace and health of the people by adopting media, research and educational policies of the society, especially to the population groups that are most harmed by these rumors. Also, university libraries can cooperate with the university health center to educate and improve students' health literacy and design and organize training courses and prepare various appropriate resources such as brochures and posters in the form of infographics in the field of identifying fake news about Corona and expose them to students. Therefore, considering its importance for the individual, society and the government, it is necessary to carry out such plans to accurately and correctly reach the dimensions of access to this ability, so that the facts are provided to the individuals, society and the government. The results of this research will be applied in educational programs of universities and schools, the Ministry of Health, media and social networks.
Keywords: Covid-19, Health Literacy, Fake News Detection, Students, Razi University

پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی
مقاله پژوهشی https://infosci.um.ac.ir دسترسی آزاد

نقش سواد سلامت در ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹: مدل معادلات ساختاری

وکیل احمدی
دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران، v.ahmadi@razi.ac.ir
زهره عزیزی
دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، z.azizi.1400@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۳۰ تاریخ بازنگری:۱۴۰۱/۰۸/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۷ تاریخ انتشار:۱۴۰۲/۰۳/۳۱
استناد: احمدی, وکیل؛ عزیزی, زهره. (۱۴۰۲). نقش سواد سلامت در ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹: مدل معادلات ساختاری. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی, ۱۳(۱), ۱۴۲-۱۲۵. doi: 10.22067/infosci.2023.78314.112

چکیده

مقدمه: هدف این پژوهش بررسی نقش سواد سلامت در ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ در بین دانشجویان دانشگاه رازی است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی با رویکرد توصیفی همبستگی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه تشکیل می‌دهند (۱۰۵۷۰ نفر) که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی ۳۷۱ نفر به‌عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد سواد سلامت و پرسشنامه محقق‌ساخته توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ بر اساس بیانیه ایفلا (۲۰۲۱) استفاده شده است. روایی ابزارها با نظر متخصصان و پایایی نیز با آزمون آلفای کرونباخ تأیید گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که سطح سواد سلامت دانشجویان بالاتر از مقدار متوسط (۳/۸۰) و توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ (۳/۲۶) دانشجویان نیز اندکی بالاتر از سطح متوسط است. همچنین بین میزان توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ و سواد سلامت رابطه مثبتی وجود دارد و سواد سلامت با ضریب مسیر ۰/۳۳ بر متغیر توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ تأثیر دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه بین سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی مرتبط با بیماری کووید۱۹ رابطه مثبت وجود دارد، باید آموزش و اقدامات لازم در جهت ارتقای سواد سلامت دانشجویان صورت گیرد تا بتوان به ارتقا مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ دانشجویان کمک نمود. نتایج این پژوهش می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آموزشی دانشگاه‌ها مورداستفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: کووید۱۹، سواد سلامت، تشخیص اخبار جعلی، دانشجویان، دانشگاه رازی.

مقدمه

انتشار گسترده «اخبار جعلی»، خبرهایی که عامدانه، مغرضانه و به‌صورت سازمانی و حرفه‌ای اغلب بر بستر رسانه‌های اجتماعی، جهت فریب کاربران و انحراف جامعه ساخته‌وپرداخته می‌شوند، به یکی از تهدیدات مهم رسانه‌ای در جوامع امروز تبدیل شده است (Azadi et al., 2019) ویروس کووید۱۹ این روزها به‌خاطر ترس و نگرانی بسیاری که به وجود آورده، تیتر خبری داغ رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی شده است.

در نتیجه، تیراژ رو به رشد شایعات در مورد عفونت افزایش یافت و همه‌گیری دوم ایجاد شد. انتشار اخبار جعلی مربوط به کووید۱۹[1] که منابع اولیه آن شبکه‌های اجتماعی بود به کل جهان رسید، تا حدی که سازمان بهداشت جهانی آن را «اینفودمی» نامید که به‌معنی انتشار گسترده اخبار جعلی و شایعاتی است که اعتبار توضیحات رسمی را به خطر می‌اندازد. الکساندرا کوزمانوویچ[2] مدیر شبکه‌های اجتماعی سازمان جهانی بهداشت در مصاحبه‌ای با تلویزیون سی‌ان‌ان[3] در مورد شیوع کووید۱۹ اظهار کرد که بر اساس شواهد علمی اطلاعات نادرست مربوط به کووید۱۹ از خود ویروس سریع‌تر در حال انتشار است (Galhardi et al., 2020).

پیشتر، گافمن[4] در سال ۱۹۶۴ و سپس آیزنباخ[5] واگیری اطلاعات نادرست در جستجوی آنلاین اطلاعات از طریق اینترنت و شبکه‌های اجتماعی را شناخته و معرفی نمود. او تأکید کرد بسیاری از اطلاعاتی که در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی توصیف می‌شوند، برخلاف شواهد موجود در منابع موثق هستند (ZarehVgavgani, 2020).

در مطالعه‌ای علمی در گزارش اخبار دیجیتال سال ۲۰۱۹، ۵۵ درصد پاسخگویان در ۳۸ کشور جهان، نگران توانایی در تفکیک اخبار واقعی و جعلی در اینترنت بودند (Bastani, 2022). همچنین، پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهد که اطلاعات غلط می‌تواند اضطراب افراد را تقویت کند (Lewis, 2006)، و یا منجر به تصمیمات ضعیف مربوط به سلامت شود (Allcott & Gentzkow, 2017). به همین خاطر محققان خاطرنشان کرده‌اند که مدیریت پاسخ به همه‌گیری کووید۱۹ نیازمند بهره‌گیری از بینش‌های علوم اجتماعی و رفتاری، به‌ویژه در رابطه با مداخلات غیردارویی و حاوی انتشار اطلاعات نادرست است (Depoux, Martin, Karafillakis, Preet, Wilder-Smith & Larson, 2020; Habersaat, Betsch, Danchin, Sunstein, Böhm, Falk et al., 2020; Van Bavel, Baicker, Boggio, Capraro, Cichocka, Cikara et al., 2020; cited in(Van Der Linden et al., 2020). با توجه به این مهم که نحوه نگرش

1. COVID-19
2. Aleksandra Kuzmanovich
3. CNN
4. Goffman
5. Eysenbach

افراد در عمل نحوه عملکردشان را کنترل می‌کند (Bastani, 2022)، افزایش سواد و توانایی افراد برای انجام اقدامات مناسب و دقیق، نقشی حیاتی را در مدیریت بحران ایفا می‌کند. در این جهت برخی محققان شش راه اصلی را برای مقابله با اطلاعات نادرست مرتبط با کووید۱۹ پیشنهاد کردند: (۱) انتشار اطلاعات قابل‌اعتماد؛ (۲) بررسی اطلاعات نادرست و رد کردن آن؛ (۳) افزایش سواد سلامت کاربران رسانه‌های اجتماعی؛ (۴) به‌طور کلی نظارت رسمی بر رسانه‌ها؛ (۵) معرفی سیاست‌ها و مقررات برای رسانه‌های اجتماعی؛ (۶) افزایش پژوهش‌ها در مورد موضوع (Eysenbach, 2020; Tangcharoensathien, Calleja, Nguyen, Purnat, D'Agostino, Garcia Saiso et al., 2020; cited in (Gabarron et al., 2021).

فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری (ایفلا)[1] مؤلفه‌هایی را جهت شناسایی اخبار جعلی کووید۱۹ مشخص کرد که در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱. تعریف ایفلا از توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ (IFLA, 2021)

مؤلفه/مهارت			
بررسی منبع	خواندن متن خبر	بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع	بررسی منابع پشتیبان
نویسنده آن کیست؟ اعتبار و مرتبط بودن موضوع را مشخص کنید	عناوین خبری می‌توانند دروغ باشند. تلاش کنید کل داستان چیست؟	آیا سایت‌های دیگر، این خبر را گزارش می‌کنند؟ به چه منابعی استناد می‌کنند؟	روی لینک‌ها کلیک کنید و با منابع رسمی را بررسی کنید. تعیین کنید که آیا از داستان پشتیبانی می‌کنند.
بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن	بررسی طنز یا جدی بودن خبر	دوری از تعصبات شخصی	پرسش از متخصصین
پست‌ها یا داستان‌هایی را که چک نکرده‌اید، به اشتراک نگذارید	اگر خبر خیلی عجیب باشد، ممکن است طنز باشد. برای اطمینان از منبع تحقیق کنید.	اعتقادات یا نگرانی‌های خود را در نظر بگیرید. می‌تواند در قضاوت شما تأثیر بگذارد.	از یک کتابدار سؤال کنید یا با متخصصین مشورت کنید از سایت منبع رسمی مانند WHO[2] استفاده کنید.

چک‌لیست مفید دیگری برای ارزیابی اطلاعات توسط متخصصان «کتابخانه مریم دانشگاه کالیفرنیا» در شهر «چیکو» برای تعیین قابلیت اطمینان منبع اطلاعات CRAAP[3] (زمان، ارتباط، اعتبار، صحت و هدف) ایجاد شده است (Naeem & Bhatti, 2020).

آموزش تشخیص اخبار جعلی، ارائه مجموعه‌ای از مهارت‌هاست که شهروندان به‌طور فعالانه برای

1. IFLA (the international federation of library associations and institutions)
2. world health organization
3. currency, relevance, authority, accuracy and purpose

قرار گرفتن در معرض پیام‌های جعلی از این شاخص‌ها استفاده کرده تا صحت پیام‌ها را تشخیص دهند. چراکه شهروندان برخوردار از تشخیص اخبار جعلی، در برابر اخبار جعلی، آسیب‌پذیری کمتری دارند. اخباری را که به‌منظور تأثیرگذاری بر آنها طراحی و ارسال شده در سطوح مختلف مورد شناسایی قرار می‌دهند و قادر خواهند بود آگاهی بیشتری در مواجهه با آنان داشته باشند. در واقع آنچه اهمیت پرداختن به موضوع تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ را دوچندان می‌کند پیامدها و آسیب‌هایی است که به‌دلیل نبود این توانایی به وجود می‌آید و منجر به مشکلات و خطراتی می‌گردد که البته قابل‌پیشگیری است. میزان این نفوذ و تأثیرگذاری در طیفی از کم تا زیاد متغیر است. هرچه مخاطبان، از دانش و توانایی تشخیص اخبار جعلی بیشتری برخوردار باشند تأثیرات منفی کم‌تر و هرچه از توانایی تشخیص اخبار جعلی کمتری برخوردار باشد تأثیرات منفی بیشتری می‌پذیرند. بدیهی است کسی که قابلیت تشخیص اخبار جعلی را داشته باشد بهتر می‌تواند به این درک برسد (Azizi & Moradi, 2022).

در این راستا، یکی از عوامل اساسی که می‌تواند بر ارتقا توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ افراد تأثیرگذار باشد میزان سواد سلامت است و برخی از مطالعات (Alias et al., 2020; Ashrafi-rizi & Kazaempour, 2020; Montagni et al., 2021; Okan et al., 2020) به تأثیر سواد سلامت بر توانایی تشخیص اخبار جعلی تأکید کرده‌اند و بیان می‌کنند که برای تشخیص اخبار جعلی، لازم است مخاطبان سواد سلامت خود را ارتقا دهند. سواد سلامت باعث می‌شود، مخاطب توانایی راستی‌آزمایی اخبار را به دست آورد.

زارکادولاس، پلزنت و گریر[1] (۲۰۰۵) سواد سلامت را این‌گونه تعریف می‌کنند: ظرفیت افراد برای کسب، پردازش و درک اطلاعات و خدمات بهداشتی پایه موردنیاز برای تصمیم‌گیری‌های مناسب بهداشتی (cited in (Arbabi et al., 2017). به‌طور کلی، سواد سلامت به‌عنوان انگیزه، دانش و شایستگی مورداستفاده برای دسترسی، درک، ارزیابی و به‌کارگیری اطلاعات بهداشتی و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با سلامت تعریف می‌شود (Sorensen et al., 2012). با توجه به مفهوم گسترده و پیچیده سواد سلامت تعاریف گوناگونی از آن ارائه شده است؛ که این تعاریف به‌رغم برخی تفاوت‌ها در محتوا، کم‌وبیش از چهارچوب یکسانی تبعیت نموده و بیشتر بر «مهارت خواندن، امکان دسترسی، فهم، ارزیابی و قضاوت، تصمیم‌گیری، و عملکرد در خصوص اطلاعات پزشکی و سلامت» تکیه دارند (Mashahiri, 2018).

بنابراین انتظار می‌رود افرادی که دارای سواد سلامت کافی باشند، در تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ نیز بهتر از سایرین عمل نمایند؛ در بررسی منبع خبر، خواندن متن خبر، بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع، بررسی منابع پشتیبان، بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن، بررسی طنز یا جدی بودن خبر، دوری از تعصبات شخصی و پرسش از متخصصین عملکرد بهتری را نشان دهند.

1. Zarcadoolas, Pleasant & Greer

همچنین نگاهی مجدد به تعریف سواد سلامت و مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی نیز نشان می‌دهد، تأکید هر دو بر مفهوم اطلاعات و مهارت‌های موردنیاز برای استفاده از اطلاعات است. این مسئله نیز ارتباط این دو متغیر را با هم نشان می‌دهد. ازاین‌رو، بررسی وضعیت این دو متغیر و رابطه بین آنها در دانشجویان دانشگاه رازی موردتوجه این پژوهش قرار گرفت. شناخت وضعیت توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ دانشجویان می‌تواند به دست‌اندرکاران این حوزه در برنامه‌ریزی‌های لازم برای حل آموزش‌های خدمات اطلاع‌رسانی کمک نماید. از جمله این برنامه‌ها باید افزایش سواد سلامت و نیز توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ دانشجویان باشد.

پیشینه پژوهش

در حوزه اخبار جعلی بیماری کووید۱۹، پژوهشگران پژوهش‌های متعددی را پیرامون این موضوع در داخل کشور انجام داده‌اند که می‌توان به پژوهش‌های کی‌نژاد و زنگی‌آبادی[1] (۲۰۲۰)، سیف، سیف و بروجردی[2] (۲۰۲۰) و زارع‌گاوگانی[3] (۲۰۲۰) اشاره کرد. اما با بررسی متون و مطالعات گذشته و با تمام تلاشی که محقق به‌عمل آورده است منابع زیادی که به مطالعه و بررسی ارتباط یا تأثیر سواد سلامت بر توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ در داخل ایران باشد، یافت نشد و تنها در پژوهش اشرفی‌ریزی و کاظم‌پور[4] (۲۰۲۰) که به بررسی چالش‌های خدمات اطلاع‌رسانی مرتبط با بحران کووید۱۹ پرداختند، تنوع در میزان سواد اطلاعات سلامت مردم را به‌عنوان یکی از چالش‌های تأثیرگذار مطرح کردند. در خارج از ایران نیز تعداد این آثار محدود است که در ادامه به مرتبط‌ترین و مهمترین آنها اشاره می‌شود:

موسکادلی و همکاران[5] (۲۰۲۰) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که برای تشخیص اخبار صحیح از اخبار جعلی در مورد کووید۱۹ باید سطح سواد سلامت افراد را ارتقا داد. نتایج پژوهش اوکان و همکاران[6] (۲۰۲۰) در نظرسنجی آنلاینی نشان داد که افراد ۱۶ سال به بالایی که سواد سلامت کمتری داشتند، در مورد ویروس کووید۱۹ بیشتر دچار سردرگمی و گیجی شدند. الیاس و همکاران[7] (۲۰۲۰) با تجزیه‌وتحلیل ادبیات اسناد منتشرشده در پایگاه اسکوپوس[8] به‌تحلیل پژوهش‌های مرتبط با اخبار جعلی در مورد کووید۱۹ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که برای بالا بردن توانایی تشخیص اخبار جعلی در مورد کووید۱۹ باید سطح سواد رسانه و سواد سلامت افراد را افزایش داد. در مطالعه‌ای بن‌نعیم و کامل بولوس[9]

1. Kinejad & Zangiabadi
2. Seyf, Seyf, & Borojerdi
3. ZarehVgavgani
4. Ashrafi-rizi & Kazaempour
5. Moscadelli et al.
6. Okan et al.
7. Alias et al.
8. SCOPUS
9. Bin Naeem & Kamel Boulos

(۲۰۲۱) به مشکلات مربوط به انتشار اطلاعات غلط کووید۱۹، آثار مخرب آن و ارتباط پیچیده آن با سواد سلامت دیجیتال و همچنین راهکارهای اصلی، روش‌ها و خدمات قابل‌استفاده برای تشخیص و جلوگیری از انتشار اطلاعات غلط کووید۱۹، شامل رویکردهای مبتنی بر یادگیری ماشین، دستورالعمل‌های سواد سلامت، چک‌لیست‌ها و بررسی‌کنندگان واقعیت پرداختند و بیان کردند بهبود سطح سواد سلامت دیجیتال جامعه برای آمادگی با اینفودمیک ضروری است. مونتاگنی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی بیان کردند که به‌منظور افزایش سطح پذیرش واکسن کووید۱۹، باید قابلیت افراد را در تشخیص اخبار جعلی و سواد سلامت‌شان را طی برنامه‌های آموزشی مناسب افزایش داد.

پژوهش‌های مختلف (بن‌نعیم و کامل بولوس، ۲۰۲۱؛ مونتاگنی و همکاران، ۲۰۲۱؛ موسکادلی و همکاران، ۲۰۲۰؛ اوکان و همکاران، ۲۰۲۰؛ الیاس و همکاران، ۲۰۲۰) در حوزه سواد سلامت و اخبار جعلی در خارج از کشور به تأثیر این سواد بر قدرت تشخیص اخبار جعلی افراد تأکید کرده‌اند؛ اما در داخل کشور مطالعه‌ای یافت نشد. بنابراین از آنجا که تاکنون پژوهشی مبتنی بر بررسی رابطه بین سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ در میان دانشجویان صورت نگرفته است. لذا، پژوهش حاضر درصدد است به بررسی این موضوع در بین دانشجویان دانشگاه رازی بپردازد و با ارائه راهکارهایی در این زمینه باعث شود دانشجویان به سطح مطلوبی از توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ دست یابند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است، گردآوری اطلاعات آن به روش پیمایشی انجام شده و از حیث روش تحقیق از نوع توصیفی همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه در نیم اول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به‌تعداد ۱۰۵۷۰ نفر بود که بر اساس جدول مورگان ۳۷۱ نفر از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. مراحل انجام نمونه‌گیری این پژوهش به شرح زیر بود:

۱. در مرحله اول دانشجویان بر اساس ۱۲ دانشکده محل تحصیل و همچنین ۳ مقطع تحصیلی آنها طبقه‌بندی شده و توزیع افراد جامعه در بین هر یک از طبقه‌ها مشخص گردید.
۲. سپس، نسبت درصد و سهم هر یک از طبقه‌ها در کل جمعیت جامعه محاسبه شد.
۳. با توجه به سهم هر طبقه در جامعه، نسبت و سهم آن طبقه در افراد نمونه نیز معین گردید.
۴. در آخرین مرحله، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، تعداد افراد نمونه هر طبقه از بین کل همان طبقه انتخاب شد.

به‌منظور بررسی ارتباط بین سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ از پرسشنامه سواد سلامت (Montazeri et al., 2014) در ۵ مؤلفه (دسترسی، مهارت خواندن، درک‌وفهم، ارزیابی، تصمیم‌گیری و به‌کارگیری اطلاعات سلامت) و ۳۳ سؤال و همچنین پرسشنامه محقق‌ساخته توانایی تشخیص اخبار

جعلی کووید۱۹ که با استفاده از پرسشنامه توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ بر اساس ۸ مؤلفه (بررسی منبع، خواندن متن خبر، بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع، بررسی منابع پشتیبان، بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن، بررسی طنز یا جدی بودن خبر، دوری از تعصبات شخصی و پرسش از متخصصین) که ایفلا در سال ۲۰۲۱ به‌عنوان توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ مطرح کرده است، در ۳۴ سؤال طراحی شد. سؤالات بر اساس مقیاس ۵ ارزشی لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم ارزش‌گذاری گردید. بیشتر پرسشنامه‌ها به‌دلیل وجود بیماری کووید۱۹ به‌صورت آنلاین در شبکه‌های اجتماعی توزیع شد و تعدادی نیز با مراجعه مستقیم در اختیار دانشجویان قرار داده شد. در نهایت طبق تعداد نمونه پژوهش ۳۷۱ پرسشنامه تکمیل گردید. به‌منظور بررسی روایی محتوای پرسشنامه‌ها از نظرات چند تن از صاحب‌نظران علم اطلاعات و دانش‌شناسی استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ[۱] استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ متغیر سواد سلامت ۰/۹۵ و متغیر توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹، ۰/۹۲ به دست آمد که نشانگر قابلیت اعتماد بالای ابزار پژوهش است. جهت تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، بیشترین و کمترین مقدار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون[۲] و مدل‌یابی معادلات ساختاری) با استفاده از نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس[۳] و ایموس[۴] استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

جدول (۲) توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی دانشجویان را نشان می‌دهد.

جدول ۲. توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۶۷	۷۲
	مرد	۱۰۴	۲۸
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۱۶۲	۴۳/۷
	کارشناسی ارشد	۱۷۴	۴۶/۹
	دکتری	۳۵	۹/۴
سن	۱۸ تا ۲۳ سال	۱۲۷	۳۲/۶
	42 تا ۲۹ سال	۱۳۳	۳۵/۸
	۳۰ تا ۳۵ سال	۵۴	۱۴/۶
	۳۶ سال و بیشتر	۴۳	۱۱/۶
	جواب نداده	۲۰	۵/۴

1. cronbach's alpha
2. pearson correlation coefficient
3. spss
4. amos

توزیع فراوانی مشخصات فردی نمونه‌های پژوهش نشان می‌دهد، (۷۲ درصد) از پاسخگویان زن و (۲۸ درصد) از پاسخگویان مرد بودند. (۴۳/۷ درصد) از جامعه پژوهش دارای تحصیلات کارشناسی، (۴۶/۹ درصد) تحصیلات کارشناسی ارشد و (۹/۴ درصد) دارای تحصیلات دکتری بودند. همچنین بیشترین فراوانی سن مربوط به دانشجویانی با محدوده سنی ۲۴ تا ۲۹ سال بود.

جدول (۳) آماره‌های توصیفی متغیر سواد سلامت را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آماره‌های توصیفی متغیر سواد سلامت

متغیر	میانگین از ۵	میانگین	انحراف معیار	بیشترین	کمترین
دسترسی	۳/۹۷	۱۵/۹۱	۳/۰۸	۲۰	۴
مهارت خواندن	۳/۹۰	۲۳/۴۲	۴/۳۵	۳۰	۶
درک‌وفهم	۴/۰۶	۲۸/۴۸	۴/۷۲	۳۵	۷
ارزیابی	۳/۷۹	۱۵/۱۸	۲/۸۶	۲۰	۴
تصمیم‌گیری و رفتار	۳/۵۵	۴۲/۶۰	۸/۳۶	۶۰	۱۲
سواد سلامت	۳/۸۰	۱۲۵/۶۰	۱۹/۸۸	۱۶۵	۳۳

همان طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود، میانگین و انحراف معیار متغیر سواد سلامت به‌ترتیب برابر با (۱۲۵/۶۰) و (۱۹/۸۸) است. همچنین از میان ابعاد سواد سلامت، بیشترین میانگین (۴/۰۶) مربوط به بعد درک‌وفهم و کمترین میانگین (۳/۵۵) مربوط به بعد تصمیم‌گیری و رفتار است. با توجه به اینکه میانگین بیشتر متغیرها بالاتر از مقدار متوسط ۳ است می‌توان گفت که وضعیت سواد سلامت و ابعاد آن، بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی متغیر تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹

متغیر	میانگین از ۵	میانگین	انحراف معیار	بیشترین	کمترین
بررسی منبع	۳/۴۳	۱۷/۱۹	۴/۰۴	۲۵	۶
خواندن متن خبر	۳/۴۸	۱۳/۹۳	۳/۰۵	۲۰	۵
بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع	۳/۲۵	۱۳/۰۱	۴/۰۹	۲۰	۴
بررسی منابع پشتیبان	۳/۳۶	۱۶/۸۰	۳/۸۲	۲۵	۶
بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن	۳/۵۸	۱۴/۳۳	۳/۳۶	۲۰	۷
بررسی طنز یا جدی بودن خبر	۳/۰۹	۱۲/۳۸	۲/۷۱	۲۰	۶
دوری از تعصبات شخصی	۳/۳۲	۱۶/۶۱	۳/۰۱	۲۵	۷

پرسش از متخصصین	۲/۲۱	۶/۶۳	۲/۵۴	۱۵	۳
توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹	۳/۲۶	۱۱۰/۹۱	۲۰/۸۹	۱۶۲	۶۰

طبق جدول (۴)، میانگین و انحراف معیار متغیر تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ به‌ترتیب برابر با ۱۱۰/۹۱ و ۲۰/۸۹ است. همچنین از میان ابعاد تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹، بیشترین میانگین (۳/۵۸) مربوط به بعد بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن و کمترین میانگین (۲/۲۱) مربوط به بعد پرسش از متخصصین است. با توجه به اینکه میانگین بیشتر متغیرها اندکی بالاتر از مقدار متوسط ۳ است می‌توان گفت که وضعیت تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ و ابعاد آن، در حد متوسط است.

جهت اطمینان از نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از آزمون کلموگروف‌ـاسمیرنف[1] استفاده شد. در این آزمون اگر سطح معناداری مربوط به آماره z کلموگروف‌ـاسمیرنف از ۰/۰۵ کوچک‌تر باشد فرض صفر رد می‌شود و اگر سطح معناداری از ۰/۰۵ بزرگ‌تر باشد دلیلی برای رد فرض صفر (یعنی نرمال بودن متغیرها) وجود ندارد. نتایج مربوط به آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج مربوط به آزمون کلموگروف‌ـاسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیرها

متغیرها	آماره Z کلموگروف‌ـاسمیرنوف	سطح معناداری
سواد سلامت	۰/۰۵	۰/۰۶
توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹	۰/۰۴	۰/۲۰

همان طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود، با توجه به اینکه سطح معناداری مربوط به آماره کلموگروف‌ـاسمیرنوف برای متغیر سواد سلامت و تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است، از توزیع نرمال برخوردار هستند. بنابراین باید از آزمون‌های پارامتریک برای بررسی رابطه آنها استفاده کرد.

برای آزمون رابطه بین متغیرهای پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. که نتایج آن در جدول (۶) ارائه شده است. لازم به ذکر است که پیش‌نیاز این آزمون تنها لزوم نرمال بودن متغیرهای آزمون است که پیشتر به اثبات رسیده است.

جدول ۶. ضریب همبستگی بین سواد سلامت و مؤلفه‌های توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹

مؤلفه‌های توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹	سواد سلامت	
	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
بررسی منبع	0/28	۰/۰۰
خواندن متن خبر	0/31	۰/۰۰
بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع	0/24	۰/۰۰

1. kolmogorov–smirnov

بررسی منابع پشتیبان	0/32	۰/۰۰
بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن	0/29	۰/۰۰
بررسی طنز یا جدی بودن خبر	0/16	۰/۰۰
دوری از تعصبات شخصی	0/31	۰/۰۰
پرسش از متخصصین	۰/۰۵	۰/۳۳
توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹	0/32	0/00

با توجه به اینکه سطح معناداری مربوط به‌تمامی ضرایب همبستگی به‌جز پرسش از متخصصین از ۰/۰۵ کوچک‌تر است؛ بنابراین می‌توان گفت که رابطه معناداری بین سواد سلامت با مؤلفه‌های توانایی تشخیص اخبار جعلی (بررسی منبع، خواندن متن خبر، بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع، بررسی منابع پشتیبان، بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن، بررسی طنز یا جدی بودن خبر و دوری از تعصبات شخصی) به‌صورت جداگانه وجود دارد. اما بین سواد رسانه‌ای و پرسش از متخصصین رابطه‌ای وجود ندارد.

بعد از محاسبه ضریب همبستگی و تعیین معناداری و جهت رابطه، باید شدت رابطه ارزیابی شود. برای تفسیر شدت رابطه بین دو متغیر، تقسیم‌بندی‌های گوناگونی ارائه شده است. تقسیم‌بندی میلر[1] (۲۰۰۱) یکی از آنهاست که ضریب بین ۰،۰ تا ۰،۲ را نشان‌دهنده فقدان رابطه یا رابطه ناچیز و ضریب بین ۰،۲ تا ۰،۴ را نشان‌دهنده رابطه کم (یا ضعیف) تفسیر می‌کند. بنابراین می‌توان گفت بین سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ دانشجویان رابطه مثبتی وجود دارد و شدت آن کم (۰/۳۲) است.

برازش مدل

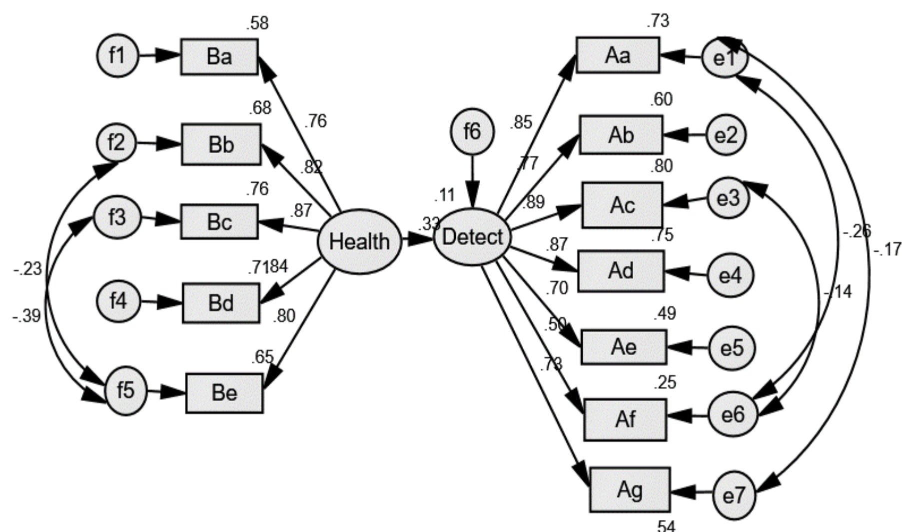
به‌منظور آزمون نقش سواد سلامت در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹، از مدل‌یابی معادلات ساختاری با به‌کارگیری روش حداکثر درست‌نمایی[2] در نرم‌افزار ایموس استفاده شد که در طی همه مراحل تحلیل، ماتریس کواریانس مبنای کار قرار گرفت. در این مدل، متغیر توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ به‌عنوان متغیر مکنون برونزا و متغیر سواد سلامت به‌عنوان متغیر مکنون درونزا در نظر گرفته شدند. به‌منظور برازش مدل پژوهش از شاخص‌های برازندگی مدل معادلات ساختاری استفاده به عمل آمد که براساس آن، شاخص‌ها بدین گونه برآورد شده است:

1. Miller
2. maximum likelihood estimation method

جدول ۷. محدوده دامنه شاخص و خوبی برازش

شاخص برازندگی	معادل فارسی	برازش خوب	مقدار محاسبه‌شده
CMIN/DF[1]	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی	0≤ CMIN/DF≤ 3	۲/۹۸۲
RMSEA[2]	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	0≤ RMSEA ≤0/08	۰/۰۷۳
IFI[3]	شاخص برازندگی فزاینده	0/90≤ IFI ≤1	۰/۹۶۷
NFI[4]	شاخص برازش هنجار شده	0/90≤ NFI ≤1	۰/۹۵۰
PNFI[5]	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	0/50≤ PNFI≤1	۰/۶۹۱
CFI[6]	شاخص برازش مقایسه‌ای	0/90≤ CFI ≤1	۰/۹۶۶

همان گونه که نتایج مندرج در جدول (۷) نشان می‌دهد، همه شاخص‌های برازندگی نشان‌دهنده برازش قابل‌قبول الگوی پیشنهادی با داده‌ها هستند.

شکل ۱. مدل معادلات ساختاری در حالت ضرایب استانداردشده

شکل (۱) روابط ساختاری بین متغیرهای مدل پژوهش را نشان می‌دهند. نتایج مدل مسیر نشان می‌دهد که سواد سلامت با ضریب مسیر ۰/۸۵ بر بررسی منبع (Aa)، با ضریب مسیر ۰/۷۷ بر خواندن

1. normed chi-square
2. root mean square error of approximation
3. incremental fit index
4. normal fit index
5. parsimony normed fit index
6. comparative fit index

متن خبر (Ab)، با ضریب مسیر ۰/۸۹ بر بررسی توافق دیگر منابع در مورد موضوع (Ac)، با ضریب مسیر ۰/۸۷ بر بررسی منابع پشتیبان (Ad)، با ضریب مسیر ۰/۷۰ بر بررسی خبر قبل از به اشتراک‌گذاری آن (Ae)، با ضریب مسیر ۰/۵۹ بر بررسی طنز یا جدی بودن خبر (Af) و با ضریب مسیر ۰/۷۳ بر دوری از تعصبات شخصی (Ag) تأثیر دارند. همچنین به‌طور کلی با ضریب مسیر ۰/۳۳ بر متغیر توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ تأثیر دارد. اما تأثیری بر مؤلفه پرسش از متخصصین نداشته و به همین خاطر این عامل از مدل حذف شده است.

نتیجه‌گیری

تجربه به ما آموخته است که رسانه‌ها می‌توانند هم باعث اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی افراد باشند و هم منشأ گسترش اخبار جعلی و آسیب‌های اجتماعی آن. نبودِ مهارت و ناتوانایی در مواجهه با اخبار کووید۱۹ می‌تواند پیامدها و بحران‌های اجتماعی گاه جبران‌ناپذیری را برای عموم افراد جامعه به دنبال داشته باشد. اما یافته‌ها نشان می‌دهد که سطح تشخیص صحت اخبار کووید۱۹ دانشجویان در حد متوسطی قرار دارد. با وجودی که این مطالعه بر روی افراد با تحصیلات بالا انجام شده است، انتظار می‌رود نتایج حاصل از پژوهش‌های مشابه در جامعه‌های آماری مختلف و غیر یکدست، توانایی تشخیص صحت اخبار کووید۱۹ به‌مراتب پایین‌تری نیز داشته باشد. بنابراین، ارتقای سطح توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ بسیار ضروری است. این نتایج در راستای پژوهش ال رایس و همکاران[1] (۲۰۱۸)، کسری و همکاران[2] (۲۰۱۸)، مک‌گرو و همکاران[3] (۲۰۱۸) و ویریا[4] (۲۰۲۱) است که بیان کردند جوانان در تمایز بین اخبار قابل‌تأیید و اخبار جعلی که برای گمراه کردن خوانندگان به اشتراک گذاشته می‌شوند، مشکل دارند. همچنین در این پژوهش حاضر سطح سواد سلامت دانشجویان و ابعاد آن، بالاتر از حد متوسط به دست آمده است و این با پژوهش وانگدال و همکاران[5] (۲۰۱۵) و کوشیار، شوروزی، دلیر، و حسینی[6] (۲۰۱۳) مغایرت دارد و دلیل آن نیز ممکن است به‌خاطر تفاوت در جامعه پژوهشی باشد که در این پژوهش دانشجویانی موردبررسی قرار گرفتند که با منابع اطلاع‌رسانی بیشتری در جریان بوده و بر میزان سواد سلامت آنان تأثیر داشته است.

از طرف دیگر، افزایش سواد سلامت اقشار مختلف جامعه در جهت ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ از اهداف مهم نظام سلامت می‌تواند به حساب آید. با توجه به اهمیت این موضوع،

1. El Rayess et al.
2. Kasra et al.
3. McGrew et al.
4. Veeriah
5. Wångdahl et al.
6. Kooshyar, Shoorvazi, Dalir, & Hosseini

در این پژوهش وضعیت سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی بیماری کووید۱۹ دانشجویان و نوع رابطه‌ای که این دو متغیر می‌توانند با هم داشته باشند، سنجیده شد. نتایج پژوهش نشان داد، بین سواد سلامت و توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ دانشجویان رابطه مثبت کمی وجود دارد. این نتایج با پژوهش اشرفی‌ریزی و کاظم‌پور (۲۰۲۰)، موسکادلی و همکاران (۲۰۲۰)، اوکان و همکاران (۲۰۲۰) و بن‌نعیم و کامل بولوس (۲۰۲۱) مطابقت دارد. اغلب این پژوهش‌ها به‌صورت مروری انجام شده است و یا در نتیجه‌گیری‌ها به رابطه سواد سلامت و تشخیص اخبار جعلی پرداخته‌اند. اما در پژوهش اوکان و همکاران (۲۰۲۰) برای سنجش سواد سلامت مرتبط با کووید۱۹ از پرسشنامه سواد سلامت مرتبط با ویروس کووید۱۹[1] استفاده شد و درواقع برخلاف پژوهش حاضر از طریق یک پرسشنامه موضوع را موردبررسی قرار دادند.

بنابراین با توجه به اهمیت و جایگاه مؤثر سواد سلامت در بهبود عملکرد درست در زمینه بیماری کووید۱۹، شناسایی ابعاد مرتبط با دیدگاه انتقادی در مورد اطلاعات مربوط به آن از اهمیت زیادی برخوردار است. شناخت این موارد می‌تواند در کسب دانش توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ و اطلاعات موردنیاز برنامه‌ریزان آموزشی و اجرایی در سطوح مختلف جهت پیشبرد برنامه‌های ارتقاء توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ مؤثر واقع شود.

در بیان نبود رابطه بین سواد سلامت و پرسش از متخصص می‌توان چنین استدلال کرد که شاید افرادی که از سواد سلامت بالایی برخوردار بودند خود را بی‌نیاز از کمک گرفتن از متخصصین می‌دانند. هرچند انتظار می‌رود این افراد نیز با مراجعه به سایت سازمان‌های معتبر مثل یونیسف، سازمان بهداشت جهانی یا ستاد ملی کووید۱۹ در ایران از صحت اعتبار اخبار اطمینان بیشتری حاصل کنند و یا سؤالات خود را از پزشکان و متخصصین مربوطه پرسیده و در این زمینه شناخت بهتری داشته باشند.

بنابراین با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش می‌توان گفت که یکی از اقدامات مهم در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ دانشجویان، توجه به سواد سلامت است. لذا، پیشنهاد می‌شود آگاهی‌رسانی از اهمیت سواد سلامت در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ صورت گیرد و این توانایی با اطلاع‌رسانی، آموزش مهارت‌ها و برگزاری کارگاه‌های آموزشی افزایش یابد و از این طریق خطرات شیوع اخبار جعلی را کاهش داد و به کمک آنها بر آسیب‌های این شایعات چیره شد. در واقع دستیابی به توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ مستلزم برنامه‌ریزی دقیق بسیاری است. دولت علاوه بر انجام اقدامات لازم برای جلوگیری از انتقال و شیوع بیماری، درمان افراد مبتلا و ارائه اطلاعات صحیح می‌تواند برای ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کووید۱۹ افراد جامعه نیز تمهیدات لازم را به عمل آورند. بدیهی است در این راستا دولت‌ها می‌توانند با اتخاذ سیاست‌های رسانه‌ای، پژوهشی و آموزشی

1. HLS-COVID-Q

جامعه به‌خصوص به گروه‌های جمعیتی که از این شایعات بیشتر صدمه می‌بینند به آرامش و سلامت مردم کمک نمایند. همچنین کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند جهت آموزش و ارتقای سواد سلامت دانشجویان با مرکز بهداشت دانشگاه همکاری داشته و دوره‌های آموزشی را طراحی و برگزار کنند و انواع منابع مناسب از قبیل بروشور و پوستر را به‌صورت انفوگرافیک در زمینه تشخیص اخبار جعلی کرونا تهیه و آنها را در معرض دید دانشجویان قرار دهند.

امید است این پژوهش منبعی قابل‌توجه برای پژوهش‌های بیشتر در مورد توانایی تشخیص اخبار جعلی را در آینده فراهم کند.

ضمیمه

دستورالعمل‌هایی جهت تشخیص و جلوگیری از اخبار جعلی:

۱. راهنمای دانشگاه فیرلی دیکنسون[1] در نحوه تشخیص اخبار جعلی
https://fdu.lib guides.com/fakenews

۲. دستورالعمل‌های اخبار جعلی و سواد اطلاعاتی دانشگاه اورگان[2]
https: // researchguides.uoregon.edu/fakenews

۳. نحوه شناسایی اخبار جعلی، راهنمای کتابخانه دانشگاه واشنگتن
https: //guides.lib uw.edu/research/news/news-news

۴. راهنماهای اخبار جعلی کتابخانه دانشگاه ایندیانا
https://iue.libguides.com/fakenews

References

Alias, N. R., Radzi, S. M., Zukarnain, Z. A., Hamidon, H., & Arifin, N. (2020). An analysis of the academic literature on fake news during Covid-19 pandemic. *Journal of Contemporary Social Science Research*, *4*(2), 40-48. From: https://ir.uitm.edu.my/id/eprint/40179/1/40179.pdf

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of economic perspectives*, *31*(2), 211-236. https://doi.org/10.3386/w23089

Arbabi, H., Mansouri, A., Nooshirvani, S., & Arbab, A. (2017). The Relationship Between Health Literacy and General Health in Patients with Type II Diabetes Referring to Diabetes Clinic of Zabol in 2016 [Research]. *Journal of Diabetes Nursing*, *5*(1), 29-39. https://doi.org/20.1001.1.23455020.1395.5.1.8.8 [In Persian]

Ashrafi-rizi, H., & Kazaempour, Z. (2020). The Challenges of Information Service related to the COVID-19 Crisis. *Journal of Military Medicine*, *22*(2), 207-209. https://doi.org/10.30491/JMM.22.2.207 [In Persian]

Azadi, M. H., Saei, M. H., & Alborzi Davati, H. (2019). The Differences of “Fake News” And “Rumor” From The Perspective of Academic Documents, Scholars and

1. Fairleigh Dickinson
2. Uoregon

Theoreticians of Journalism, News and Communications Sciences. *Journal of Interdisciplinary Studies in Communication and Media*, *2*(3), 11-36. https://doi.org/10.22034/jiscm.2019.89668 [In Persian]

Azizi, Z., & Moradi, M. (2022). Investigating the role of media literacy in the ability to detect fake news from librarians in public libraries. *Sciences and Techniques of Information Management*, ( ), - https://doi.org/10.22091/stim.2021.6194.1472 [In Persian]

Bastani, Q. (2022). A report on the damage caused by the publication of fake news, information and statistics in the global corona crisis. *Tehran Studies and Planning Center*, 1-11 [In Persian].

Bin Naeem, S., & Kamel Boulos, M. N. (2021). COVID-19 misinformation online and health literacy: A brief overview. *International journal of environmental research and public health*, *18*(15), 8091. https://doi.org/10.3390/ijerph18158091

El Rayess, M., Chebl, C., Mhanna, J., & Hage, R.-M. (2018). Fake news judgement: The case of undergraduate students at Notre Dame University-Louaize, Lebanon. *Reference Services Review*, *46*(1), 146-149. https://doi.org/10.1108/RSR-07-2017-0027

Gabarron, E., Oyeyemi, S. O., & Wynn, R. (2021). COVID-19-related misinformation on social media: a systematic review. *Bulletin of the World Health Organization*, *99*(6), 455. https://doi.org/10.2471/BLT.20.276782

Galhardi, C. P., Freire, N. P., Minayo, M. C. d. S., & Fagundes, M. C. M. (2020). Fact or fake? An analysis of disinformation regarding the Covid-19 pandemic in Brazil. *Ciencia & saude coletiva*, *25*, 4201-4210. https://doi.org/10.1590/1413-812320202510.2.28922020

IFLA. (2021). How to Spot Fake News COVID-19 Edition. From: https://www.ifla.org/publications/node/11174 (Accessed: 31 Aug 2021)

Kasra, M., Shen, C., & O'Brien, J. F. (2018). Seeing is believing: How people fail to identify fake images on the web. *In Extended abstracts of the 2018 CHI conference on human factors in computing systems*, 1-6. https://doi.org/10.1145/3170427.3188604

Kinejad, N., & Zangiabadi, A. (2020). *Publication of false news and its consequences in the Corona virus crisis* Fifth International Conference on New Research in the Field of Educational Sciences and Psychology and Social Studies of Iran, Tehran. From: https://civilica.com/doc/1038798 [In Persian]

Kooshyar, H., Shoorvazi, M., Dalir, Z., & Hosseini, M. (2013). Health Literacy and its Relationship with Medical Adherence and Health-Related Quality of Life in Diabetic Community-Residing Elderly. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, *22*(1), 134-143. From: http://jmums.mazums.ac.ir/article-1-3439-fa.html [In Persian]

Lewis, T. (2006). Seeking health information on the internet: lifestyle choice or bad attack of cyberchondria? *Media, Culture & Society*, *28*(4), 521-539. https://doi.org/10.1177/0163443706065027

Mashahiri, Z. (2018). *Study of Health Literacy among Public Librarians in Ilam Province Libraries.* Department of Information Science and Knowledge of Information Management. Razi University. Faculty of Social Sciences]. From: http://ijnr.ir/article-1-2058-fa.html [In Persian]

McGrew, S., Breakstone, J., Ortega, T., Smith, M., & Wineburg, S. (2018). Can students evaluate online sources? Learning from assessments of civic online reasoning. *Theory & Research in Social Education*, *46*(2), 165-193. https://doi.org/10.1080/00933104.2017.1416320

Miller, D. (2001). *Guide to Social Assessment and Research* (H. Naebi, Trans.). Tehran: Ney Publishing. [In Persian].

Montagni, I., Ouazzani-Touhami, K., Mebarki, A., Texier, N., Schück, S., & Tzourio, C. (2021). Acceptance of a Covid-19 vaccine is associated with ability to detect fake news and health literacy. *Journal of Public Health*, *43*(4), 695-702. https://doi.org/20.1001.1.16807626.1393.13.5.6.0 [In Persian]

Montazeri, A., Tavousi, M., Rakhshani, F., Azin, S. A., Jahangiri, K., Ebadi, M., Naderimagham, S., Solimanian, A., Sarbandi, F., Motamedi, A., & Naghibi Sistani, M. M. (2014). Health Literacy for Iranian Adults (HELIA): development and psychometric properties. *Payesh (Health Monitor) Journal*, *13*(5), 589-599. https://doi.org/20.1001.1.16807626.1393.13.5.6.0 [In Persian]

Moscadelli, A., Albora, G., Biamonte, M. A., Giorgetti, D., Innocenzio, M., Paoli, S., Lorini, C., Bonanni, P., & Bonaccorsi, G. (2020). Fake news and covid-19 in Italy: Results of a quantitative observational study. *International journal of environmental research and public health*, *17*(16), 5850. https://doi.org/10.3390/ijerph17165850

Naeem, S. B., & Bhatti, R. (2020). The Covid-19 'infodemic': a new front for information professionals. *Health Information & Libraries Journal*, *37*(3), 233-239. https://doi.org/10.1111/hir.12311

Okan, O., Bollweg, T. M., Berens, E.-M., Hurrelmann, K., Bauer, U., & Schaeffer, D. (2020). Coronavirus-related health literacy: A cross-sectional study in adults during the COVID-19 infodemic in Germany. *International journal of environmental research and public health*, *17*(15), 5503. https://doi.org/10.3390/ijerph17155503

Seyf, H., Seyf, Z., & Borojerdi, M. (2020). Fake news and the Corona crisis Emphasis on the views of experts in crisis communication. *New Media Studies*, *6*(22), 361-384. https://doi.org/10.22054/nms.2021.55153.1039 [In Persian]

Sorensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., & Brand, H. (2012). Health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. *BMC public health*, *12*(1), 1-13. https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80

Van Der Linden, S., Roozenbeek, J., & Compton, J. (2020). Inoculating against fake news about COVID-19. *Frontiers in psychology*, *11*, 2928. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.56679

Veeriah, J. (2021). Young adults' ability to detect fake news and their new media literacy level in the wake of the COVID-19 pandemic. *Journal of Content, Community and Communication*, *13*(7), 372-383. https://doi.org/10.31620/JCCC.06.21/31

Wangdahl, J., Lytsy, P., Martensson, L., & Westerling, R. (2015). Health literacy and refugees' experiences of the health examination for asylum seekers–a Swedish cross-sectional study. *BMC public health*, *15*(1), 1-13. https://doi.org/10.1186/s12889-015-2513-8

ZarehVgavgani, V. (2020). Infodemic in the global coronavirus crisis. *Taṣvīr-i salāmat*, *11*(1), 1-5. https://doi.org/10.34172/doh.2020.01 [In Persian]